

ЛНБ ім. В. Стефаника

00001803 (C)

225015

2013

ВАСИЛЬ ЩУРАТ

В. КОПІТАР

i

ЕП. ІВ. СНІГУРСЬКИЙ

ДО ІСТОРИЇ ВИДАННЯ GLAGOLITA CLOZIANUS

ЛЬВІВ 1918

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

ВАСИЛЬ ЩУРАТ

В. КОПІТАР

i

ЕП. ІВ. СНІГУРСЬКИЙ

ДО ІСТОРІЇ ВИДАННЯ GLAGOLITA CLOZIANUS

ЛЬВІВ 1918

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

4цс + 9 (= 91.7) „18“ + 8сл (09) : 18

B167957FS-

1.40

III
И.131495

Из „Записок Научного Товариства ім. Шевченка“
т. СХХV.

Днів. Бібліотека
АН УРСР

~~287.607~~

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И/31495

I.

Про переписку В. Копітара з еп. Ів. Снігурським згадав уже в 1851 р. перший біограф Снігурського, о. Йос. Лозинський.¹⁾ Дати дванадцяти листів Копітара до Снігурського з 1834—1841 рр. знайшлись у Копітаровім дневнику, що його видав В. Ягіч 1897 р.²⁾ Не знаючи змісту тих листів, годі було сказати щонебудь як про основу переписки, так і взагалі про Копітара та Снігурського у взаємнім відношенню їх до себе. На приязність того відношення могло вказувати доси хіба се, що Копітар в 1838 р. радив австрійському правительству при виборі цензора для московських книжок узгляднити гадку Снігурського і в 1843 р. його з Д. Зубрицьким хотів бачити в ролях політичних посередників між австрійськими Українцями і папою,³⁾ а Снігурський своє високе поняття про Копітара виявляв посередно, називаючи любязно свого ученого капеляна Йос. Левицького „достойним чадом Копітаровим“.⁴⁾ На те, що дружні зносини Копітара із Снігурським почали ся вже в 1810 р. та що вони зміцнювались

¹⁾ Йос. Лозинський: Життя Іоанна Снігурського, Владдыки Перемыського, Самбурского и Сяноцкого, etc. Львів, 1851, ст. 27.

²⁾ Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar u. anderen Süd- und Westslaven, Берлин 1897, ст. 833—845.

³⁾ К. Студинський: Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835—49, Львів, 1909, ст. XLIII; idem: З кореспонденції Дениса Зубрицького, Записки Наук. Товариства ім. Шевченка, т. XLIII, ст. 43.

⁴⁾ Б. А. Дѣдицкій: Антоній Добрянскій, его жизнь и дѣятельность въ галицкой Руси, Львів, 1881, ст. 23.

заходженням Снігурського до Копітара, вказав у частині сам Копітар в своїй автобіографії виданій в „Kopitars kleinere Schriften“ Фр. Мікльосічем 1857 р., в частині-ж Петровський в статті про „Первые годы дѣятельности В. Копитара“ в „Ученыхъ Запискахъ Имп. Казанскаго Университета“ з 1906 р.¹⁾ Ось і все, що у зложеній доси історії дружних зносин Копітара із Снігурським можна було прийняти як певне. За мало сього певного, щоб далось на ньому оперти хочби се одно твердження, що яснійші погляди Копітара на самостійність української мови, які знайшли свій вираз у його рецензії на „Науку християнскую“ Ів. Могильницького (поміщений в 89-ім числі „Wiener Allgemeine Literatur-Zeitung“ з 1816 р.), були подиктовані йому лиш Снігурським, або що від Снігурського, а не від кого іншого довідав ся тодіж Копітар і про перемиське товариство для видавання книжок (Societas presbyterorum).²⁾ Коли останнє твердження можна би ще прийняти, опираючись на факті, що саме тоді заіменовано Снігурського членом перемиського товариства, то з першим твердженням таки зовсім трудно погодити ся. Бо годі припустити, щоб Копітар, знаючи Снігурського вже від 1810 р., довідав ся від нього про самостійність української мови що-йно в 1816 р., т. є аж по шести літах знайомости, а не міг довідатись того два роки ранше, в 1814 р., коли за кимсь іншим у рецензії на Slovank-у Йос. Добровського (поміщений також в „Wiener Allgemeine Literatur-Zeitung“) повтаряв без застережень, що мова угорських Русинів є відміною московської мови.³⁾

При збиранню матеріалів до історії нашого національно-політичного і культурного життя в Галичині в першій половині XIX століття мені ще в 1911 р. пощастило знайти значну частину переписки Копітара із Снігурським у Перемишлі. Переховалась вона в частині між гарно упорядкованими о. мітратом М. Подольським актами ординаріяту в архіві гр. кат. Капітули, в частині в архіві гр. кат. Консисторії у фасцикулах з 1830-их років, добутих мною із зовсім доси нерозгляданих стирт паперу. Є се пять листів Копітара до Снігурського, писаних 28—30. VII., 23. IX., та 3. XII. 1834 р. і 23. I., та 10. II., 1835 р., з бруліонами двох

¹⁾ М. Тернаковець: Відносини Вартоломея Копітара до галицько-українського письменства, Записки Н. Т. ім. Шевченка, т. XCIV, ст. 99.

²⁾ Idem, ст. 93, 97, 99—100 і Зап. Н. Т. ім. III. т. XCV, ст. 151.

³⁾ Idem, ст. 89—90.

листів Снігурського до Копітара з 24. VIII. і 22. XI. 1834 р., писаних ним власноручно на кінцевих чистих сторінках двох перших Копітарових листів та з одним бруліоном листу Снігурського до монастиря Ч. С. В. В. в Супраслі, писаного рукою єпископського капеляна о. Йос. Левицького, а справлюваного самим Снігурським, з 9. II. (28. I.) 1832 р. На третім і четвертім листі Копітара є власноручні записки Снігурського; одна — слід переслання Копітарови виїмка з Остромирового рукопису в копії (10. XII. 1834); друга — слід листу Копітара переданого через єпископа до кан. Ів. Лаврівського з 23. I. 1835, незанотованого в Копітаровім дневнику, так само як і пізніші листи Копітара до Снігурського незанотовані в його Gestionsprotokoll-i. Для незначних доповнень знайденої переписки послужив також й Gestionsprotokoll des r. g. Ordinariats перехований в капітульнім архіві; є в ній слід одержання Снігурським від Копітара книжки Glagolita Clozianus (23. III. 1836) і листу Снігурського до Копітара з 16. IV. 1836 р. В тім же архіві знайшли ся й два нариси проповідий Снігурського з 1813 р. і пропозиція кан. Івана Могильницького в справі заіменовання Снігурського членом перемиського „Товариства священників“, подане еп. Мих. Левицькому в Відні 3. X, 1816 р. — матеріяли для характеристики Снігурського в добу його особистих зносин з Копітаром важні так само, як і короткий віденський дневничок Снігурського з 1809 р. відшуканий мною 1911 р, в некаталогогізованих рукописних матеріялах бібліотеки львівського Народного Дому, вивезених 1915 р. в Росію. Вкінці доволі інтересний причинок до характеристики Копітара в часі його переписки із Снігурським попав ся мені в руки 1912 р. при перегляданню актів ц. к. висшого карного суду у Львові, що відносять ся до тайних політичних організацій в Галичині з 1830-их років, а переховують ся тепер в краєвім архіві городських і земських актів. Тим причинком є лист Копітара до директора Нац. Інститута ім. Осолінських, Константина Слотвінського, з 1832 р., долучений до актів судової справи Інститута з 1834 р. (2 Fasc., Reg. 21—26).

На основі отсього нового матеріялу дасть ся не лиш спростувати кілька фактів, занесених у біографії Копітара і Снігурського українськими дослідниками, але й означити зміст їх взаімної переписки в 1830-их роках, для характеристики їх особистих зносин без сумніву важніший, ніж усе, що доси про ті зносини було сказане на-вгад.

II.

Дня 22. грудня 1812 р. парох при церкві св. Варвари у Відні, о. Іван Ольшавський, переходячи на становище крилошанина до Мукачева, поручав віденській консисторії свого сотрудника, о. Івана Снігурського, словами повними признання і похвали: „virtutibus, modestia, humanitate, vero religionis zelo ac devotione, non minus ac maturo eoque discreto iudicio et prudentia a natura etiam supra aetatem praeprimis qualificatum, sed insuper morum quoque integra probitate multis aliis aetate etiam maturioribus viris si non superiorem, certo aequalem, verbo qualitatibus viro ecclesiastico dignis ad amussim instructum ideoque non solum parochianis sed et extraneis gratum et acceptum, pro successore et munere parochiali ad s. Barbaram enixius ac intensius proponere et recommendare, prout etiam Reverendissimi ac Venerabilis Celsissimi Principis Archiepiscopalis Consistorii gratias, favores et patrocinium pro hoc digno et genuino Viro ecclesiastico impensius exorare ac supplicare conscientiose sustineo...“¹⁾ На таке признання і похвалу заслужив собі Снігурський, будши всего чотири роки (від 1. XI. 1808) сотрудником при церкві св. Варвари.²⁾ Скромність, людяність, розсудок і зрілість гадок, окрім прикмет вимаганих від священика — ось що робило Снігурського — по словам Ольшавського — „не лиш для парохіян, але і для чужих милим і приємним“ вже на становищі сотрудника. Увагу висших властей і правительства звернув Снігурський на себе вже в критичнім 1809 р., коли то, переживаючи французьку інвазію в Відні, а підчас неї антиавстрійські маніфестації з ілюмінаціями в честь Наполеона, устроювані галицькими Поляками в цісарськім конвікті теологів, списував свій воєнний дневничок, з негодованнем відносив ся до їх націоналістично-революційної пропаганди й показав себе в лояльності для австрійського правительства гідним свого зверхника митрополита Ангеловича і його товариша кан. Гарасевича (гл. Додатки, I). Тоді може вперве сильнійше виступила в нього свідомість своєї національної окремішности від Поляків,

¹⁾ Лозиньскій: *op. cit.* ст. 11; П. Полянскій: *Церковь и приходъ св. Варвары въ Відни, Львів, 1891, ст. 51; Юстинъ Желеховскій: Иоаннъ Снѣгурскій, его жизнь и дѣятельность въ гал. Руси, Львів, 1894, ст. 32. — У всіх сих трех книжках писемъ Ольшавського з похвалами. Я цитую з реконструованого тексту.*

²⁾ Лозиньскій: *op. cit.* ст. 10.

якій радо давав вираз, виголошуючи в церкві св. Варвари проповіді не по польськи, але по українськи, коли можна назвати українською його мову з сильною перевагою церковної старо-славянщини (гл. Додатки ч. II.)¹⁾ Для такого виголошування проповідий мав уже добрі приміри. Виголошували в церкві св. Варвари проповіді по українськи вже перший парох, учений Василіянин, Ієронім Стрілецький (1784—1804) і його наслідник, а попередник Снігурського, Іван Ольшавський (1804—1813). В парохіяльнім дневнику оба часто, хоч і не все, виразно се зазначували; Стрілецький, приміром, уже в 1784 р. дня 4, 12 і 25 цвітня. Так само робив се Снігурський (1813—1817), записуючи у дневнику, приміром, дня 5 марта 1815 р. так: „sacro finito habui ego Homiliam ruthenice“, або ранше, дня 26 лютого 1815 р.: D. Cooperator habuit Homiliam ruthenice“.²⁾

Невияснено доси, як і при якій нагоді Снігурський познакомив ся з Копітаром вже в 1810 р. Найправдоподібніше могло се стати ся випадково, коли хвилева цікавість, скріплена філюльогічним заінтересованнем, завела новопоставленого цензора славянських книжок Копітара в церкву св. Варвари так, як приводила туди й визначнійших чужинців, з яких, приміром, граф Карл Куденгове з Альзатії в 1913—1814 р. навідував ся до церкви

¹⁾ Крім поданих мною двох зразків проповіді Снігурського знаний ще й третій: *Homilia pro Dominica 17-a post Pentecosten*, написана 9. жовтня 1813 р., а оголошена Желехівським (op. cit., ст. 167—172) не латинкою оригіналу, але нашою гражданкою. Ся проповідь була приготовлена для виголошення перед російськими великокнягинями Марією і Катериною, котрих прихід до церкви св. Варвари заповіджено на неділю 10 жовтня. На кінці проповіді Снігурський так і записав: „Vespere asseri nunciationem venturas esse crastina die pro Sacro Magnas Principissas Russiae Mariam et Catharinam“. Одначе мимо очікування заповіджені великокнягині в неділю до церкви не прийшли. Наслідком опізнення відбулась тільки Служба Божа, а приготовлена проповідь Снігурського відшала. Про се все оповів сам Снігурський в парохіяльнім діярії, що його списував кожодчасний парох при церкві св. Варвари власноручно. Там під датою 9. жовтня 1913 р. читаємо: „Vespere post horam 6-am asseri nuncium, venuram esse M. Principissam Russicam ad nostram ecclesiam pro Sacro crastina die; horam 10-am designavi“. А під датою 10. жовтня: „Vocavi spect. D. Bayszath et D. Szidor, qui Principissam exciperent; interim non advenit, et ego omnibus in antecessum praeparatis et quoque indutus vestimentis sacris expectavi frustra ab hora 10-a ad 11-am, tunc Sacrum incepti et absolvi hora 12-a absque concione. Confluxus populi erat ingens. Principissa non advenit; audivi, quod fuerit in capella russica“.

²⁾ Кооператором був тоді Ів. Фогороній.

св. Варвари що днини, одушевляв ся богослуженнями в ній, справив їй образи св. Спірідіона і Николая й привязав ся до неї не менше, ніж 15 літ пізнійше основатель гр. кат. парохії в італійськiм князівстві Люкка, еспанський інфант, ерцгерцог Карл Людвік.¹⁾ Перша стріча Копітара зі скромним людяним і ученим парохом, що по словам Ольшавського був і для чужинців „gratus et acceptus“, могла стати основою їх пізнійшої дружби, при якій для славянського фільольога українська народність нового приятеля і його українське проповідування в церкві мали силу особлившої принади.

Та чи багато міг Копітар скористати від Снігурського для пізнання української мови? Три проповіді Снігурського з 1813 р. далиб на се питанне відповідь, колиб не давала єї краще Копітарова рецензія на Slovank-y Йос. Добровського поміщена в „Wiener Allgemeine Literatur-Zeitung“ з 1814 р. (II, 756—767) і з 1815 р. (III, 346—410), а передрукована в „Kopitars kl. Schriften“ (ст. 272—303). Повтаряючи в тій рецензії за своїм малотямущим неназваним інформатором твердження, що українська мова (руська на Угорщині) є „plattrusisch“ чи „eine Varietät der russischen“, Копітар зложив доказ, що в 1814—1815 р. знав її не більше, ніж у 1808 р., в часі видання своєї „Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnthen und Steyermark“, коли про українську мову не знав нічого. Не був би Копітар покладав ся на гадку неназваного знавця, що два роки пожив між угорськими „Руснаками“, колиб Снігурський умів був дати йому потрібні вияснення. І сам Снігурський певне не залишив би був спростувати зараз фальшиве твердження Копітарового інформатора, колиб знав більше від нього. Та Снігурський, при своїм відношенню до Поляків від 1809 р., в части мусів бути згідним з тим твердженням, на скільки воно стверджувало відрубність української мови від польської: „russniakische Sprache sei eine Varietät der russischen, nicht aber der polnischen oder gar der slovakischen“. Не зовсім безпідставне було би навіть припущення, що Снігурський поділяв твердження Копітарового інформатора в цілости, в чім був би новий доказ, що про українську мову мав понятте слабе. Підставу для такого припущення знаходить ся, трібуючи відповісти на питанне, хто міг бути неназваним

¹⁾ Protocollum officiorum quoad Ecclesiam ad S. Barbaram, Fol. I, ст. 11. (Рукопис в архіві парохії св. Варвари у Відні); Полянській: op. cit., ст. 64.

інформатором Копітара. В сій, а не в іншій цілі ставлячи таке питання, яке впрочім було би маловажне, випадає мимохіть оглянути ся пильнійше за знавцями угрорущини в найблизшій окруженню Снігурського.

З угорської Руси в часі знакомства Копітара із Снігурським були дуже близько Снігурського аж три особи: до 10. мая 1813 р. парох Ольшавський, потім до 3. липня 1814 сотрудник Василь Симонський, вкінці від осені 1814 р. сотрудник Іван Фогоршій¹). За тим, що інформатором Копітара міг бути в 1814 р. Симонський або Фогоршій, промавляв би їх звязок із унгарською духовною семинарією; оба були перед приходом до Відня віцеректорами тої семинарії, котрої основателя, еп. Бачинського, Копітарів інформатор величає як заслуженого для розвитку угроруського народа, відповідаючи на замітку про його упадок, зроблену в Slovan-ці Добровського. Одначе Симонський не оставив слідів свого якого-небудь заінтересовання язиковою справою і був підчас побуту в Відні майже весь час хорий, а Фогоршій, пізнійший видавець „Молітвенніка“ для „благовірних Словено-руских или греко-каеоліческїх Австрійской арміи воїнов“ (Буда, 1831), і угро-руської граматички (1833), до появи Копітарової рецензії на Slovan-ку ледви чи мав коли познакомити ся з Копітаром ближше. Не виключаючи вповні якоїсь участи його в інформованню Копітара про угроруську мову, не знаю на разі, в який спосіб можна би доказати, що погляд неназваного Копітарового інформатора на відношенне української мови до літературної московської був у 1814 р. также поглядом Фогоршія. За те-ж знаю, що такий погляд був ранше вже в Ольшавського, котрий в своїм письмі до віденської Консистерії з 24. червня 1812 р., домагаючись [на основі чисельної переваги своїх парохіян української народности], щоби парохом при церкві св. Варвари іменовано все лиш Українця, дав при тім вислів своєму поглядові на мову більшости своїх парохіян. „Значно більша часть — писав він — є української народности, що говорить простою мовою, так відмінною від літературної, як грецька від геленської“²). Сей погляд Ольшавського покривається з поглядом Копітарового інформатора на угроруську мову

¹) Полянській: ор. сіт. ст. 52, 61. День смерті Симонського (3. VI. 1814) взятий мною з діярія парохії при церкві св. Варвари.

²) *Protocoll offic. quoad Eccl. ad S. Barb., Fol. II, ст. 136—142.*

простого народу як на відміну літературної московської мови. Лишаючи на боці питання, чи Копітар знав ся з Ольшавським до його виїзду з Відня на канонію в Мукачів, я можу припускати, що міг бачити ся з ним в липні 1814 р., коли Ольшавський приїхав з Мукачева, брав 3. липня участь у похороні Симонського і довше задержав ся в Відні¹⁾. В другім році по виїзді Ольшавського з Відня на угорську Русь Копітар міг, не минаючи ся з правдою, про свого інформатора сказати, що він перебував два роки між угороруським народом. Не виключає врешті прийняття Ольшавського за Копітарового інформатора і його признание для культурних заслуг еп. Бачинського; нічого-ж дивного в тім, що мукачівський канонік підносить заслуги основателя унгарської духовної семінарії.

По моїй думці се найправдоподібнійше, що тільки Ольшавський міг бути неназваним інформатором Копітара при писанню рецензії на Slovanek-ув 1814. р. Свою інформацію Ольшавський міг написати для Копітара тим радше, що давалась йому добра нагода озвати ся в обороні угороруського простого народу перед замітом деморалізації й упадку. Снігурському приходилось тільки притакнути гадкам Ольшавського, до чого може більше ніж несвідомість спонукувала його пошана для недавнього протектора і промотора. Копітарови-ж мова проповідий Снігурського могла підсувати лиш галку, що і в Галичині, вітчизні його, український народ уживає мови, яка є такою самою відміною московської, як і угороруська з українською в Росії, а не польської або словацької.

Копітарови, котрий від молодости снував мрії про відродженне Славян в Австрії, а середниками такого відродження вважав укріпленне рим. католицизму, прийнятте відповідно приспособленого лат. алфавету, плеканне всіх славянських окремішностей в культурі й мові та утворенне центра славянської науки в Відні¹⁾, певно ані на думку не приходило, що своїм твердженням про залежність української мови від московської може прислужити ся тим, котрих мрією було відродженне Славян на основах російського православ'я й пропаганди на користь розширення московської мови серед поодиноких славянських народів, ваблених до центрів російської культури й науки, Москви і Петербурга. Ще

¹⁾ »Diarium« парохії при церкві св. Варвари, липень 1814

²⁾ П. В. Ягичъ: Исторія славянской филології [Энциклоп. слав. филол., вып. 1.], Спб. 1910, ст. 188—191.

менше міг Копітар догадувати ся, що своїм твердженням підкріпить австрійських Поляків у їх стремліннях до ополячення української части Галичини, в тих стремліннях давних, але по віденським конгресі, в 1816 р., поновлених силою надії покрити здобутками на українських землях утрачене деінде.

До освідомлення Копітара в його помилці не міг причинити ся той, хто не мав змоги устерегти його перед нею. В помилці освідомити Копітара міг не Снігурський, але хтось інший, кому на тім особливо залежало, щоб Копітар про відношенне української мови до московської висловив ся инакше і справедливіше. Все, що знаю, промавляє тут за перемиським гр. кат. каноніком Іваном Могильницьким, звісним автором „Вѣдомости о рускомъ языцѣ“, українським граматиком і сподвижником митроп. Мих. Левицького в його боротьбі о права української мови в галицьким народнім шкільництві.

Письмом з дня 13 вересня 1816 р. ч. 38957 відповіла галицька краєва президія митроп. Левицькому на його представлення з дня 13 серпня 1816 р. в справі конечности заведення української мови в галицьких народних школах відмовно. Мотивувала свою відмовну відповідь тим, що українська мова є нарічем, на яким зовсім не пишеть ся, або лиш дуже мало, наслідком чого воно ще цілком нерозвинене.¹⁾ З тактичної обережності не було сказано нічого більше на разі, хоч можливе, що тоді вже був приготований і другий заміт, буцім то українська мова є лиш відміною московської (nur eine Abartung der russischen).²⁾ Ужито сього заміту, як сильнішого, що-йно в три місяці пізнійше у відповіді ц. к. гал. губернії на зажаленне митроп. Левицького подане цїсареві Францові І. Одначе зовсім не виключене, що митроп. Левицький наперед уже такого заміту зі сторони ц. к. гал. губернії сподівав ся і приготовив ся, щоб його відперти. Помічний був у сьому ділі Могильницький, котрий всі потрібні митрополитови представлення, протести й вияснення на оречення властей укладав,³⁾ przygotowлюючи ся в той спосіб на пізнійше до генеральної оборони української мови, як самостійної й неза-

¹⁾ Mich. Harasiewicz: *Annales ecclesiae ruthenae*, Львів, 1862, ст. 994.

²⁾ Мих. Возняк: *Галицькі граматика української мови першої половини XIX. ст.*, Львів, 1911, ст. 55.

³⁾ *Idem.* ст. 53, 57 і д.; Тершаковець: *op. cit.*, Зап. Н. Т. ім. Ш., Т. XCIV., ст. 96.

лежної від московської та польської. Могильницькому, що розпоряджав документальним матеріалом для такої оборони, треба було мати ще якийсь авторитетний голос за собою. Припадок рішив, що той голос мав вийти від Копітара.

В перших днях вересня 1816 р. випало митроп. Левицькому зіхати до Відня „pro gratiarum actione“, як нотується в „Протоколі“ парохії при церкві св. Варвари, себто для зложення цісареві подяки за іменування. Побут митрополита у Відні продовжився на кілька місяців, бо ще 13 грудня складав він перед цісарем присягу на гідність тайного радника, а виїхав з Відня аж 19 грудня.²⁾ Підчас того довгого, майже чотиромісячного побуту митрополита у Відні був при нім Могильницький. Вже 8 вересня разом з митрополитом брав участь у консекрації нопоставленого лабачського єпископа Грубера в костелі св. Стефана; 20 жовтня мав нагоду бути в тім же костелі при відібранні присяги і врученню палії митрополитови архиеп. Гогенвартом; вимагали його участі й понтифікальні богослуження, відправлявані митрополитом часто, нераз і з варадинським єпископом Вульканом, в церкві св. Варвари, як і часті рукополагання в пресвітери (Яхимовича, Честинського, Верещинського і ин.).³⁾ Час вільний від церковних занять посвячував Могильницький иншим урядовим справам. Між иншим він навідувався до цісарського конвікту для гр. кат. кандидатів теології, де мав нагоду пересвідчити ся про добрі успіхи їх в науці української мови на основі принципів граматики (*in lingua ruthena secundum principia grammatices*), що було заслугою Снігурського й дало підставу Могильницькому до пропозиції Снігурського дня 3 жовтня митрополитови для заіменування членом перемиського „Товариства священників“ (гл. Додат. III.). Та найбільш мабуть натрудився Могильницький в часі свого побуту в Відні працями в цілі оборони української мови перед замітами гал. ц. к. властей. Відповідь ц. к. губернії з 13 вересня 1816 р., одержана митрополитом вже у Відні, вимагала ремонстрації. Зажаленне цісареві Францови І. мусіло бути вручене негайно, коли на жадання близших вияснень для надворної канцелярії гал. ц. к. губернія могла дати їх уже 13 грудня 1816 р. І от на сам час розгару офіційально-фільольогічних праць Могильницького, котрий тоді

²⁾ Protocollon, Fol. II, ст. 16—17.

³⁾ Diarium: 1816 р. дні 8/9, 15/9, 20/9, 22/9, 26/9, 29/9, 6/10, 13/10, 20/10, 26/10, 27/10, 28/10, 3/11, 10/11, 17/11, 20/11. Полянскій: op. cit., ст. 62.

рівночасно викінчував і свою граматику української мови, припадає й написання Копітарової статті п. з. „Russniakische Literatur“ котра появилася 5 листопада 1816 р. в 89-ім числі „Wiener Allgemeine Literatur-Zeitung“, де Копітар з приводу видання Могильницьким „Науки християнскої“ (Буда 1815) виступає з твердженням, що українська мова, ужита в тій книжці, хоч не є літературною мовою, все таки є живучою в устах українського простого народу в Австрії і в російській Україні, належить до групи південно-славянських мов, а не північно-славянських (польського і московського), отже й не є діалектом їх і заслугою на плеканне.¹⁾

Вже Осип Маковей звернув увагу на се, що твердження Копітара про українську мову з 1816 р. повтаряється пізніше Могильницьким в обороні сеї мови перед гал. ц. к. властями.²⁾ Я сказав би, що воно не повтаряється, а покривається з твердженням Могильницького, від котрого без сумніву присвоїв собі його ранше Копітар. Доси трудно було се сказати. Не позволяючи се сказати брак усяких, хочаб і найдрібніших слідів безпосереднього звязку Копітара з Могильницьким до часу написання Копітарової рецензії на його „Науку християнську“, в виду чого Тершаковець міг написати, що з цілого ряду знайомих з ним галицько-українських письменників не знав Копітара особисто, між іншими, Могильницький.³⁾ Та колиб він був хочби припускав що Могильницький в 1816 р. в осени, в тім так важнім і рішачим часі, був у Відні, він певно бувби не силкувався приписувати зміну в Копітарових поглядах на українську мову виключно заслугі Снігурського; що найвище був би міг бачити в особі Снігурського посередника між Копітаром і Могильницьким при їх взаємнім зближенню до себе, що мені видається вповні правдоподібне. Як Могильницькому в Відні могло залежати на пізнанню Копітара, так певно й Копітар міг бути рад нагоді до пізнання перемиського каноніка, що власне викінчував граматику української мови. Крім чисто наукового зацікавлення могло його спонукувати до стрічі з Могильницьким і щось інше. В однім із своїх письм висловився Копітар: „Die Slaven sind nun an der Reihe. Man hat hier viel gekundschaftet über das Ver-

¹⁾ Тершаковець: *op. cit.*, ст. 91—92.

²⁾ Осип Маковей: Три галицькі граматики. Зап. Н. Т. ім. Ш., т. II, ст. 11—12.

³⁾ Тершаковець: *op. cit.*, Зап. Н. Т. ім. Ш., т. XCV, ст. 111.

hältniss der Dialekse und ihre limites géographiques“¹⁾. Коли се факт, що австрійське правительство вивідувалось колинебудь про славянські наречія і їх взаїмне відношення, то робити се муіло передовсім у хвилях конечної потреби й при помочи довірених осіб, які були й відповідно підготовані до того.²⁾ Муіло так бути і в часі галицької боротьби о мову між Поляками й Українцями; муів бути тоді й Копітар питаний віденським правительством, як свій чоловік і знавець. А в такім разі годі було йому відповісти ні се ні те, або не відповісти нічого. На щастє, в Відні був саме Могильницький. Снігурський міг їх познайомити з собою. Недавно видана „Наука християнская“ Могильницького давала добру притоку до забрання голосу в справі галицько-української літератури і... мови, котрої Копітар, як сам у своїй рецензії признаєть ся, не знав добре, але знав її лїпше Могильницький, отже й міг дати інформації. Від нього, від Могильницького довідав ся Копітар і про ново засноване в Перемишлї „Товариство священників“ бїльше, нїж міг довідатись від Снігурського. Під гарним вражіннем нової знайомости, а може й не без інтервенції митроп. Левицького написана стаття Копітара н. з. „Russniakische Literatur“, певне вже в жовтні 1816 р., повна прихильности для Могильницького, митроп. Левицького і їх перемиського товариства.

Инакше, нїж отсе представлено, трудно булоб і вияснити собі чотири факти: 1) зміну погляду в Копітара на українську мову 1816 р., 2) схожість того погляду з поглядом Могильницького, 3) збіжність часу фїльольогїчних занять Могильницького для оборони української мови з часом появи відповідного погляду

¹⁾ Ягичь: *op. cit.*, ст. 192.

²⁾ Слїд такого вивідування, веденого доволї незручно при помочи поліції, знаходить ся і в діярії парохїї при церкві св. Варвари записаний 29 марта 1824 р. парохом Фогоронїем. Сповідано і причацано тоді жовнїрів Українцїв з Угорщини. „Sub Liturgia — пише Фогоронїй — aderant plurimi lat. rit. homines ex curiositate aspicientes modum communionis et caetera; unus autem eorum in fine Liturgiae interrogavit me, qualemnam Panem post communionem acceperant milites. Cui reposui non alium, quam ex oblato remanentem ut signum agaporum antiquorum; et ad haec reposuit: A! das ist recht schön, Geistlicher Herr, dasz so alte Gebrauche gehalten werden. Postmodum interrogavit: und woher sind gebürtig diese Leute? — Von Ober-Ungarn. — Und was für eine Nation sind sie denn? Russen, Ruthenen oder, wie die Deutschen sagen Russniaken? — Post haec ego interrogavi: Mit wem habe ich die Ehre zu sprechen? — Ich bin von Polizey. — Ego ad haec: Also habe die Ehre mich zu empfehlen. Adieu!“

на ту мову в Копітара, 4) рівночасну прихильність Копітара для Могильницького, митроп. Левицького і їх перемиського товариства. Впливом самого Снігурського не дасть ся того всего пояснити. Його слабе понятте про українську мову не устерегло Копітара, як се було вже сказане, перед помилкою в 1814 р. За якимсь незвичайним розвитком того поняття у Снігурського до 1816 р. не промавляє навіть факт, що в 1816 р. Могильницький виставляє йому свідоцтво добрих успіхів у навчанню української мови на основі принципів граматики. Не знаючи, якою се граматикою Снігурський послугував ся, не можу припускати, щоб се була якась инша граматика, ніж та, що названа „Сокращенною рускою граматикою“ знайшлась пізнійше в руках о. Петра Паславського, наслідника Снігурського при церкві св. Варвари у Відні,¹⁾ а по свідоцтву Дідицького була зложена ще перед 1820 р., т. є перед приїздом о. Паславського до Відня.²⁾ Назва-ж тої граматики: „Сокращенная руская граматика“ пригадує мені граматику першого пароха при церкві св. Варвари в Відні, о. Стрілецького, яка в бібліографії почаївських друків означена Петрушевичем як „Gramatyka (ruska) krótka (przez Strzeleckiego) in 8°“.³⁾ Чи уживав її Стрілецький в Відні при навчанню гр. кат. студентів теології, даючи примір своїм наслідникам, Ольшавському і Снігурському, та чи саме нею або перерібною користував ся й Снігурський, тут не берусь рішати. Замічу тільки, що Паславському приписана Тершаківцем безпідставно „Сокращенная руская граматика“,⁴⁾ та що скорше далось би її приписати Снігурському, зглядно вважати її ідентичною з граматикою Стрілецького. В однім чи в другім случаю не могла то бути граматика живої української мови, з якої за посередництвом Снігурського користував ся би Копітар при вироблюванню свого погляду на українську мову в 1816 р.⁵⁾ Укріплює мене

¹⁾ Сотрудником був 1821—1835, парохом 1835—1844 р.

²⁾ Б. А. Дѣдицкій: Михаилъ Качковскій и современная гал. рус. литература. Львів, 1876, ст. 80.

³⁾ А. С. Петрушевичъ: Историческое извѣстіе о древ. Почаевской Обители Ч. С. В. В. и Типографіи ея, съ росписью въ той печатанымъ книгамъ. Галичанинъ. Лит. Сборн., Львів, 1863, кн. III—IV, ст. 180.

⁴⁾ Тершаковецъ: op. cit., ст. 102.

⁵⁾ Твердження, що Паславський написав скорочену руську граматику вийшло з оповідання Дідицького, що Йос. Левицький »пользовался его »Сокращенною рускою граматикою«, составленною еще передъ г. 1820«. Без провірення повторив се Возняк (op. cit., ст. 3), а потім

в сім переконанню й мова проповідий Снігурського. Якою мовою Снігурський ті проповіді писав, такої навчав і других, а більше певно церковнославянщини. З огляду-ж на се все твердження про вплив Снігурського на Копітара до 1816 р. включно належить заступити іншим твердженням, а саме тим, що обмежився його вплив на посередництво в познакомлюванню Копітара з особами, що інтересувалися ближше українською мовою: в 1814 р. з Ольшавським і Фогорошієм, в 1816 р. з Могильницьким і митроп. Левицьким. Більший був певно вплив Копітара на Снігурського, хоч також за багато бачу безпідставности в припущеннях, що такі факти, як уживання псевдо української мови в проповідях, списування їх латинським альфаветом, навчання церковнославянської мови, заохочування до писання граматики української мови, були у Снігурського доказами, що „дух Копітара був при нім у його кождім почині“.¹⁾ Скорше можна сказати, що Снігурський ішов тут за раншими примірами своїх, ближших собі людей, подібно, як за ним і Фогорошієм, а не за намовою Копітара, в що каже вірити Тершаковець,²⁾ ішов Паславський, проповідуючи „по руськи“.

III.

Після виїзду Снігурського з Відня в 1818 р. звязок Копітара з ним урвав ся на довго, бо аж до 1834 р. І тоді Копітарови треба було аж надзвичайної спонуки до навязання нових листовних зносин із давнім приятелем. Такою спонукою стало для нього передовсім почування до обовязку вдячности для Снігурського за його зовсім несподівану поміч у пошукуванні за супрасльським кодексом, потрібним Копітарови при виданню свого „Glagolita Clozianus“.

Glagolita Clozianus, котрого видання (у Відні 1836) приготовлене було вже 1835 р., зазімав Копітара від 1830 р. За той час багато труду й переписки пішло на пошукування потрібного до видання матеріялу, між іншим супрасльського пергамінового кодексу, котрий після оцінки Востокова походив з XI століття,

і Тершаковець. Оба не звернули уваги на обережний вислів Дідицького, котрий каже, правда, що Левицький користував ся граматикою Паславського »составленною еще передъ г. 1820«, але не каже »составленною нимъ« і взагалі нічого більше про граматичні студії Паславського не говорять.

¹⁾ Тершаковець: *op. cit.*, ст. 101.

²⁾ *Idem*, ст. 102.

а був відкритий в супрасльському монастирі й описаний проф. кан. Михайлом Бобровським у Кеппенових „Библиографических Листах“ в 1825 р. Для порівняння свого Glagolita Clozianus із паралельними місцями супрасльського кодексу Копітар потрібував з нього вірної копії з трьох проповідей: двох Івана Златоустого і одної Епіфанія. Звертав ся вже в 1830 р. до Востокова в Петербург, потім до проф. Бобровського, вкінці до проф. Мацейовського в Варшаву. Все даром. Аж нехотя пожалував ся перед Йосифом Левицьким, капеляном еп. Снігурського, знайшовши ся в переписці з ним, як автором галицько-української граматики.¹⁾ Мабуть і не просив його помочі, тільки пожалував ся в своїх клопотах (гл. додат. VI). Мусіло то бути в січні 1832 р. Бо Левицький саме по одержанню Копітарового листу з 25 січня 1832 (занотованого Копітаром у дневнику) уживає інтервенції Снігурського в цілі узискання бажаних Копітаром копій із супрасльського кодексу. Снігурський в листі, писанім рукою Левицького дня 9 лютого 1832 до настоятеля монастиря Ч. С. В. В. в Супраслі, просить його хоч і незнаного собі навіть з імени, щоб постарав ся о fascimile потрібних проповідей, причиняючи ся таким робом до розширення руської літератури: „albowiem wspomniane kazania mają się konferować s tłumaczeniem glagolickiem pochodzącem z Illiryi“. Колиб до місяця — замічає вкінці Снігурський — не одержав відповіди, мусів би звернути ся до кан. Бобровського, або до о. Шиманського, дарма, що один аж у Вильні, а другий в Варшаві (гл. дод. IV). Невідомо, чи відповідь із Супрасля наспіла скоро. Колиб там ні наспіла вона, була невдоволяюча, бо Снігурський, хочачи прислужити ся давньому віденському приятелеви, рішив ся аж на таке, чого він ніколи й не сподівав ся. Післав післанця, Василя Телесницького, з паспортом до Супрасля, щоб там на місці сам полагодив діло. Що-йно про се доніс Левицький Копітарови. Була то для нього велика несподіванка. Одержавши по кількох тижнях від Левицького дальше донесенне, що післанець вернув і копії вишлеть ся до Відня, Копітар налякав ся самої гадки, що йому можуть бути вислані копії з копій, в яких уже не обійдесть ся без похибок. Тому зараз написав до Левицького, щоб залишити нове копіюване, а ущасливити його першим апографом. Бажаний апограф одержав. І тут уже не радісне здивуванне, а прикре розча-

¹⁾ З тої переписки в дневнику Копітара є зазначених 12 листів його до Левицького з 1831—1835 р.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 1131495

Львівська бібліотека
АН УРСР

287601

рованне: апограф, удостоверений підписом еп. Льва Яворовського, представив ся Копітарови відписом не з супрасльського кодексу, а з зовсім іншого, зовсім новішого, коли навіть не з друкованої книжки. Лють його опанувала, коли Левицький, повідомлений про се, відписав йому, запевнюючи, що се справедливий апограф із супрасльського кодексу. „Я маю вірити на його слово! Quid tu ad hoc, Illustrissime ac Reverendissime?“ — з обуренням писав Копітар до Снігурського, не успокоївшись еще в півтора року пізнійше. А що він самому Левицькому написав, можна собі уявити, знаючи його безцеремонність і не перебірчивість у вислові думок. Знеохочений до дальшої переписки з Левицьким, котрої зміст у 1832 р. нам отсе вчасти відкрив ся,¹⁾ Копітар на разі перервав її, бо написавши йому 15 лютого 1833 р. лист, подиктований мабуть крайнім подражненням, озвав ся до нього потім тільки ще один раз, аж по двох роках, у листі з 31 марта 1835 р. За інформацією, якої у звязку з невдатним пошукуванням за супрасльським кодексом пізнійше потребував, звернув ся 30 липня 1834 р. вже не до Левицького, а прямо до Снігурського. Титулюючи його „Monsignore“, вдарив у струну давньої зажилости,²⁾ пригадав коротко знану їм обом історію безуспішного пошукування так, як саме представлена вона мною, і просив порадити йому, в який спосіб міг би перед закінченням друку свого *Glagolita Clozianus*, не компромітуючи нікого, згадати про його добрість і експедицію до Супрасля, що тільки з чужої вини не вдала ся. „Сам скажи, — писав — як міг би я зложити свідоцтво про твою визначну і благородну прихильність, щоб не пошкодити тобі ні тут ні там, тобі або твоїм приятелям. Бо Левицький, бачу, надто легкодушний і я бажав би поінформувати ся в тебе про твої справи й добродійства“ (гл. додат. VI).

Обави Копітара, щоби згадкою про звязки Снігурського з особами в Польськiм Королівствi, як і про його експедицію в Супрасль, не пошкодити кому-небудь, могли мати зовсім ре-

¹⁾ В Копітаровім дневнику занотовано з 1832 р. 6 листів: $21/1$, $15/2$, $11/4$, $28/8$, $3/11$, $21/12$.

²⁾ До конкретних слідів тої зажилости Копітара із Снігурським належить, між иншим, і Копітарів вислів: „von unserm Mich. Bobrowski“. З Бобровським познакомив Копітара в Відні, видко, Снігурський тоді, коли Бобровський з Берестя Литовського приїхав до Відня і часом разом із Снігурським целєбрував у церкві св. Варвари, як се записано в парох. протоколі, приміром, 23 цвітня 1818 р.

альну підставу в тих часах поліційної шпіонажі й нагінки, в Росії по здавленню польських повстань, а в Австрії по першій викриттю польських революційних конспірацій. Саме тоді, 6 лютого 1834 р., правительства Австрії, Росії й Прус постановили між собою, щоб ніхто із показавшихся в області одної держави винувним у чім-небудь супротив двох других держав не мав у ній опіки й захисту. Всі три держави зобов'язалися всякого винувного видати тій державі, до якої він приналежний. Наслідком тих постанов була розпочата організація міждержавної шпіонажі, для котрої інструктори знайшлися, видко, передовсім у Відні, коли з Петербурга вислано туди на поліційну науку жандармського підполковника Озерецковського.¹⁾ Про се все у Відні Копітар міг дещо знати. Міг бояти ся, щоб навіть чисто літературні зносини австрійських горожан з російськими не викликали підозрінь поліції в Австрії чи в Росії. Обережність у літературних справах він впрочім поручав другим і давнійше. В листі до Конст. Слотвінського, директора Національного Інститута ім. Осолінських у Львові, з дня 14 мая 1832 р., радячи йому „in camera caritatis“, як він має в інтересі своїх видавництв обходити ся з цензорами, писав: „In bewegten Zeiten muss der Patriot doppelt klug sein. Stultum est disceptare cum potentiori, aut scribere in eum, qui potest proscribere“. Або дальше: „Es versteht sich von selbst, dass man sich unter den gegenwärtigen Umständen aller Politik und Anspielungen enthalten muss. In Galizien müssen die Polen sich hüten, da sie ja auch die Russinen schonen müssen“ (гл. додат. V). Поручаючи обережність Слотвінському, сам Копітар хвиливо був менше обережним. Видко, забув ся. Навіть на гадку не прийшло йому тоді, що його лист може опинити ся в руках поліції. Колиб мало ся певність, що в липні 1834 р. Копітар уже знав про ув'язнення Слотвінського у Львові й забранне його переписки поліцією,²⁾ причина більшої Копітарової обережності, виявленої в листі до Снігурського, була би ще яснійша.

На Копітарів лист Снігурський відповів аж 24 серпня, бо одержав його доволі пізно, виїхавши з Перемишля на село. В Gestionsprotokoll-і занотував його під днем 19 серпня. „Друже! — писав, складаючи сердечну подяку за добру память —

¹⁾ Мих. Лемке: Николаевские жандармы и литература 1822 до 1855. Спб. 1909, під р. 1835.

²⁾ Гл. мое: »Чорна книга«, Діло, 1912, ч. 134.

отверто мушу признати, що за кілька гульденів, виданих на дорогу до Супрасля, не здобуваєсь ся ніякої літературної заслуги; з сеї рації, як і з інших мотивів, знаних Тобі впрочім, не булоб, гадаю, ні тут ні там пожадане згадувати про мене; вистане загально натякнути на труд піднятий в ціли одержання кодекса з Супрасля, але безуспішний“, А посвятивши кілька слів обороні еп. Яворовського перед Копітаровим підозріваннем його в обманстві, та виразивши надію, що пошукуваний кодекс, коли тільки він був у Супраслі, може ще знайдесть ся, Снігурський ще раз „отверто і щиро“ повторив свою просьбу, щоб у видаваній книжці не згадувати його імені з причин і зглядів Копітарови впрочім знаних (гл. додат. VII).

В другім листі до Снігурського з 23 вересня просив Копітар вставити ся за ним у кан. Лаврівського, щоб йому або позичив свій апограф синаксарія з Остромирового кодексу або чим скорійш постарав ся о копію для нього. Згодивши ся вповні на розумну волю друга, щоб задержати в тайні його участь у пошукуванні за супрасльським кодексом, хотів би таки мати нагоду сказати, що завдячує щось землякам його, галицьким Українцям. Тому й просив прискорити висилку синаксарія, щоб міг покористуватись ним ще при викінчуванні видання *Glagolita Clozianus* і повеличати своїх добродіїв (гл. додат. VIII).

Лаврівський не мав апографа в себе. Визичив його комусь із своїх поза Перемишлем. Звернено його аж після кількоразових домагань. І тоді Снігурський, що сам хотів підняти ся труду копіювання, завагав ся, чи копіювати, чи ні. Копітар писав про синаксарій, а Лаврівського апограф мав у заголовку: *Съборникъ церкъовнии начинаеть ся отъ мѣца сентябра etc.* Снігурському, що тямив ще добре, як негодував Копітар на Левицького, коли він запевнював, що здобуті в Супраслі копії є копіями з жаданого кодексу, не хотів наражувати Копітара на нове розчарованне, а себе на подібне негодованне з його сторони. Рішив ся здержатись від копіювання, доки не дістане від Копітара виясненя. Написав йому се все в листі з 22 падолиста (гл. додат. IX).

Ужитій в тім листі Снігурського початковій інвокації „*dilectissime*“ відповідає оригінальна інвокація в новім Копітаровім листі з дня 3 грудня: *Reverendissime et Illustrissime Domine, Ἀγιώτατε!* Попросивши Снігурського наперед, щоб на будуче не оплачував посилок до нього, бо оплачуванне їх уважати-ме все наймильйшим своїм видатком, Копітар запевнив, що згаданий

Сьборникъ є саме жаданим синаксарієм, який хотів би порівнати з іншими. Вважав би себе ушасливленим без завдання труда собі й другим, коли би зволено позичити йому апограф на 14 днів, як його позичано іншим. Відписав би і відіслав би цілий і неушкоджений. Знаючи, що Снігурський інтересував ся Кеппеном, котрий в 1822 р. був у Перемишлі,¹⁾ Копітар доносить йому про поворот Кеппена з Криму в Петербург, де мав посвятити ся журналістиці. Не менше могла заінтересувати Снігурського полеміка Копітара з польським графом Стан. Дуніном Борковським, видавцем флоріянської псалтирі, що визискав несовісно наукову поміч Копітара, а коли Копітар се виказав у віденських „Jahrbücher der Literatur“ (т. 67-й з 1834 р.), пустив против нього цілу хмару інтриг.²⁾ Копітар, запитуючи Снігурського, чи не післати йому ту книжку видану „лиш частинним коштом плюгавого і нечестивого Поляка Д. Б.“, заявляє готовість вислати разом з нею й своє поясненне справи, друковане у віденських „Jahrbücher“. Вкінці, очевидно під гарним вражіннем цензурованого весною 1834 р. „Ruskoho wesila“ о. Йос. Лозинського,³⁾ Копітар виражає надію, що його граматика буде критичнійша, ніж Левицького, котрий надто нельогічний і не вміє оперти ся приманам церковщини (гл. додат. X).

Після одержання Копітарового листу Снігурський безпроволочно взяв від Лаврівського апограф із Остромирового кодексу за реверсом на два місяці й вислав його 10 грудня поспішною поштою в Відень, що й занотовано в Gestionsprotokoll-i. Звернув Копітар ту посилку 23 січня 1835 Снігурському з подякою, просячи виеднати йому в Лаврівського дозвіл на виданне синаксарія в *Glagolita Clozianus*. Запитуючи Снігурського, що думає про непостійність львівського лат. архієпископа (*nimis delicatuli primatis*) і натякаючи на мрії перемиського лат. єпископа про примасовство, Копітар дав до зрозуміння, що интересуєть й особистими відносинами свого приятеля до тих латинських ієрархів, з котрими Снігурському прийшло ся невдовзі потім звести тяжку боротьбу в обороні гр. кат. духовенства і власній (гл. додат. XI).⁴⁾

¹⁾ И. С. Свѣнцицкій: Матеріялы по исторіи возрожденія Карпатской Руси, Львів, 1905, ст. 122.

²⁾ Докладно представлена ся афера Тершаківцем у статі: »Вартоломей Копітар і гр. Станіслав Дунін Борковський« в Зап. Н. Т. ім. Шевч., т. СХХV.

³⁾ Маковей: оп. cit., ст. 28.

⁴⁾ Акти звязані з тою боротьбою видані мною в »Українським архиві« (вид. Н. Т. ім. Ш.), Львів 1918, т. XII, ст. 169 і дальші.

Звернений Копітаром синаксарій Снігурський передав з доданим листом Лаврівському 28 січня. Заки Лаврівський встиг на просьбу Копітара відповісти, Копітар в новім листі з дня 10 лютого пригадав її знову Снігурському. Сподіючись, що не стринеться з відмовою, зауважував: „sed bis dat qui cito dat“. Як у попереднім листі, звертав увагу на новий віденський том „Jahrbücher“, де знову була стаття його — відповідь курії карловицького митрополита. Не могучи стравити Борковського, заговорив про нього в друге — про його глупоту, виявлену як у поступку з ним, так і в язикових поясненнях флоріанської псалтирі. Занімаючись тими поясненнями, видко, близше, Копітар і Снігурського запитував про значінне одного неясного для нього старопольського слова. Але для нас найважнійше з цілого листу Копітара се, що відносить ся до Лозинського і його викінчуваної саме тоді граматики. Дня 1 лютого Копітар одержав лист від Лозинського з проською, щоб йому доставити для викінчення граматики дещо видане в Росії. Вважаючи Лозинського „кліентом“ Снігурського, Копітар Снігурському пише, що жадних книжок сам не має, а граматику Павловського певно має й Лозинський.¹⁾ Одначе щоб Лозинський не шукав навманя, радить йому звернути ся в Петербург до Кеппена, знаного певно Снігурському і Лаврівському, а прихильному для галицьких Українців, від котрого за марний гріш безпосередно дістанеться все, що вийшло, як тільки його поздоровить ся. Вукових (Караджіча) видань, по думці Копітара, Лозинському ледви буде треба, бо що до Вукових принципів усі свідущі річі згідні. Біда — замічає Копітар — лиш у сім, що „галицьким Українцям, кормленим молоком церковної мови ледви можливе здержати ся від макаронізму, як Грекам і як у початках письменства було также Італійцям“ (гл. додат. XII). Запропащування добрих ідей в практичнім реалізованню їх спостерігав Копітар у галицьких Українців не вперве і се його нераз сердило.

На сім уривається знайдена мною переписка Копітара із Снігурським, звязана з виданням *Glagolita Clozianus*. В *Gestionsprotokoll*-і Снігурського дня 23 марта 1836 р. читається ще: „*Paslawski parochus ad S. Barbaram Viennae transmittit Historiam hierarchiae Ruthenorum per L. Baronem Neustern editam et Glagolitam Clozianum per Kopitar. (40 exemplaria ad Bibliothecas*

¹⁾ Граматика Павловського з бібліотеки Снігурського є нині в бібліотеці перемиської гр. кат. Капітули.

decanales data. Glagolita Clozianus ad Ławrowski et Lewicki per L. Bar. Neustern et Zubrzycki. Respons. dat. ad Pasl. 16 IV. Responsum datum ad Kopitar 16 Apr. Resp. dat. ad Bar. Neust. 15 Apr.“).

Читаючи Копітарову книжку, тільки Снігурський і його найближші могли розуміти як слід речення про супрасльський кодекс, видруковане на ст. X-ій: „Facile credas, nos nil intentatum reliquisse, ut ex illo vetustissimo codice, qui et nostrorum quattuor sermonum tres integras continet, horum apographum nancisceremur; sed frustra omnia. Putes, codicem, sive furto, sive alia fraude subductum“.

І читаючи се, Снігурський міг бути вдоволений, що сталося, як він бажав. Участь його в пошукуванні за супрасльським кодексом не була згадана, імя його не назване; ні він, ні інші не були наражені нінащо. Сповнилось і Копітарове бажання: „ut aliquid tamen possim dicere me vobis debere“. Уміщуючи в своїй книжці — по думці проф. Ягіча, без великої потреби¹⁾ — календар з Остромирового кодексу, Копітар вдячно згадав на ст. LXI-ій Лаврівського.

Чи й пізнійша Копітарова переписка із Снігурським, занотована в Копітаровім дневнику в роках 1837 (29/XI, 17/XII), 1840 (23/II, 25/VI, 10/X) і 1841 (9/VI, 15/VI), звязувалась із науковими заняттями Копітара, не відомо. Доси вона не віднайшла ся.²⁾

¹⁾ Ист. слав. филол., ст. 203.

²⁾ Знайдена переписка переходуєть ся в архіві гр. кат. Капітули в Перемишлі. Друкуючи її в »Додатках« до сеї статті, складаю впорядчкови перемиського архива, високоповажаному о. мітратови М. Подолінському щирю подяку за поміч у вишуканню як самої переписки, так і иншого матеріалу.

ДОДАТКИ.

I. Віденський дневничок в. Ів. Снігурського з 1809 р.

20. *Май*. Byłem u P. Hackel, który powiedział, że jestem osłabiony i dodał mi do salvia selinum islandicum. — W. X. Olsavsky powiedział mi: omittat gradum, alias se mactabit, plus nil dico. W. X. Olsawskiemu zginął Часословъ in folio podczas przynoszenia rzeczy z zakrystyi do stancyi. — Słyszeliśmy wielką kanonadę od 5 aż do 9. god. koło Ebersdorf.

21. — Znalazła się książka W. X. Olsawskiego w zakrystyi. — X. Paroch podczas Mszy zamiast Błahodatiu i szczerotamy spiewał przy umywaniu rąk: i dażd nam iedynymy usty i iedynym sercem etc. — Francuzi od dnia ich wkroczenia do Wiednia tentowali na różnych punktach Dunaju przeysć, a gdy im nasi przeszkadzali i wielką stratę doniesli, postanowiony przechód koło Simering, więc zaczął się ogień z armat i z karabinów o godzinie 4. po południu i trwał do godziny 9. w nocy; o 8. zaczęła się wieś palić Aspern, podług powieści od Francuzów zapalona. To było w pierwszy dzień Zielonych świąt.

22. — O godzinie 4. z rana zaczęto strzelać z armat aż do godziny 9., popołudniu o 5. godzinie zaczęto znowu z armat i z karabinów strzelać; od rana coś się paliło aż do 3. po południu. Kapucynów przywieziono ze Schwechat 8, między którymi jednego staruszka ranionego od Francuzów. Ta kanonada zaczęta o godz. 5. trwała w nocy aż do godz. 10. Przy tey akcji Francuzi wiele stracili i bardzo wiele raniono; w Wiedniu zapowiedziane mieysce było na 13.000 ranionych. Wielka kontradkyca między Buletynem francuskim i doniesieniem prywatnym, gdyż wszyscy mówili, że naymniey 60.000 musieli tam stracić.

29. — W magistracie była zanotowana liczba ranionych Francuzów do 26.000.

1. *Juni*. Między alumnami gallicyiskimi są dwie partye, Royalści i Nationalści; wszyscy R. L. są iedney myśli, wyiawszy kilkuch, ale i ci dla kompanii muszą; i to iawnie, nie wystrzegając się nikogo, o czym mi także W. X. Jahn mówił i X. Dyrektor. Juryści mieli się oświadczyć, że iak powróci Rząd, sami doniosą o sentymentach R. L. IMei Cesarzowi. Wyrazy częste: nasi zbili Austryakow etc.

10. — Nie stało tabaki czarney i gallicyiskiej w całym Wiedniu.

13. — Przejeżdżał się Cesarz Napoleon po całym Bastyonie w około 30 ludzi z gwardyi, gdzie ja go widziałem przy moiej stancyi.

22. — Zastrzelony czeladnik krawiecki.

24. — Stolarz mieszczan tutejszy, który miał żołnierza francuskiego zranic przy wielkim zbiegu, że ieńce austriacy Francuzom pouciekali, był na glacis rostrzelony.

26. — Tutejszy mieszczan siedlarz za zakopanie armat cesarskich przeciw rozporządzeniu francuzkiemu, wydany od swego służącego, był zastrzelony.

6. *Julii*. Była battalia naykrwawsza, gdzie Francuzom koło 30 Jeneralów naylepszych raniono.

12. — Zawieszenie broni uczynione. N. B. Niektórzy publikowaniem tego nie przekonani twierdzili, że Francuzi retyruia się.

27. — Examen ex Dogmatica rigorosum zrobiłem, gdzie X. P. Reyberger bronił: dogma catholicum de Transsubstantione non posse probari firmiter nec ex S. L. nec ex traditione — et quod reatus culpa per peccatum originale nobis non insit; in textu principali $\xi\phi'$ ϕ' posset explicari, a quo tempore omnes inceperunt peccare.

14. *Aug.* O godzinie $\frac{1}{2}$ 10 z rana spaliło się Laboratorium prochowne, gdzie koło 60 ludzi zginęło od prochu.

15. — W dzień narodzin Napoleona miasto illuminowane było i przedmieście. W konwikcie Alumni R. L. zrobili koronę z papieru i dwóch geniuszów trzymających koronę z napisem: Napoleoni L. S. M. grati Poloni; lecz podczas kolacyi Direktor pogasił illuminacyę.

18. — Trzymał X. Korczyński Disputę w sali wielkiej: oppugnanci PP. Egger, Reyberger, Darnont, Breigg.

27. — W dzień Uspenya X. Olszawski dał naukę Alumnom w swoiej stancyi: nie oglądać się w Cerkwi, u. imitentur DD. Fratres exemplum D. Vicarii Generalis Harasiewicz — w bytności P. Chidryszki, spiewaków rossyiskich i moiej.

14. *Octob.* Po obiedzie o godz. 2. usłyszałem o zawarciu pokoju, o 3. strzelano z działów 100 razy, o 7. w wieczór także strzelano i nazajutrz rano o 6. NB. pokój podpisany w Schönbrunn dnia 14. Octobra o godz. 9. z rana.

15. — O godz. 3. po południu zaczęli Francuzi rostrzelać swoje własne szanice na Spitz.

16. — Rostrzelane dwie Bastye przy Schottenthor.

17. — Po drugiey godz. po południu rozstrzelano 3 bastye przy Bergthor.

II. Дві проповіді о. Ів. Снігурського з 1813 р.

1. Homilia pro Dominica 2^a post Pentecosten.

Prawowirnyi Chrystyane!

Posłuchaymo, szczo nam nynisznoie Ewanhelyie opowidaei:

Jsus Chrystos chodia ponad more Hałyleyskie uwydiw dwa brata Simona, kotory potom od Jsusa nazwany buw Petr, i Andreia brata ieho, kotoryi ryby łowyły; tyi wydily uže prežde Jsusa, słyszały ieho nauku, ale iako rybaki odeyszły do swoieho diła, aby mohły sebi i swoim domowym czrez łowlenie ryb na chlib zarobyty. Wydiaczy ich teper Jsus pry łowenyi ryb, rekl do nych: ostawte wasza mreży to iest: sity, potom ne budete ryby, no lude łowyty, to iest: od toho wremene budete moie Ewanhelyie propowidały, i tak ludyie do pokaianya i poprawy żytyia prywertaly; ony zaraz ostawlsze sity swoia, poyshly za Jsusom i buły ieho uczenykami.

Od tudu preszed Jesus mało, uwydiw druhyi dwa brata, sity swoia naprawlaiuszca Jakowa i Joanna brata ieho z otcem swoim Zewedeom, takozde do nych rekl Jsus: chodite so mnoiu; ony ostawlsze ne tokmo sity no i Otca swoieho iszly za Jsusom, i od toho wremene buły ieho uczenykami, słyszały ieho nauku i wydily razlycznyi czuda od Jsusa tworenni. Sobranie nynisznahe Ewanhelyia iest syie: Jsus powoław na Apostolstwo czetyrech rybakow: Simona, błahelemaho Petra, Andreia brata ieho, Jakowa i Joanna syny Zebedeia, kotoryi swoje diło i domowych swoich nawet i Otca ostawlsze so Jsusom iszly, i były ieho uczenykami.

Uważaymož teper lubyi Chrystyane, iakaia nauka z nynisznahe Ewanhelyia dla nas pochodyt:

1° Že Jsus Chrystos wozwaw na Apostolow rybaki lude prosty i ne wysoko uczeni ale dobroho serdca i szceroy woli, pochodyt dla nas wesolaia nauka, iako Hospod Boh ne smotryt na stan wysoki, w iakim zostaiet, ne na rozdestwo, z iakoho kto pochodyt, no tokmo na szceroie serdce i ochoczoiu wolu po zapowidem Bozym myslyty i żyty; zatim každy czelowik choć ubohy i prosty, kohda on swoje żytyie podług nauki i wiry Chrystyanskoj prowadyt, maiet sia nadiiaty wicznoho spasenya w Carstwi nebesnom.

Slyszalysmo takze, iako Jsus Chrystos powoław do Apostolstwa tych rybakow swoim rybarskim dilom truždaiuszczych sia na wyžywlenie sebe i swoich domowych. — Z toho nauczysia lubyi! iak Hospod Boh błahodat swoiu tym udilaiet, kotoryi wysterihaiut sia proznowania, i dla wykormlenia sebe i swoich domowych sprawe-

dlywyi i newynnyi dila rabotaiut; staraymo my sia takozde o weszczeh i riczach do utrymanya zhytyia naszeho potribnyh i praciuymo, aby tylko starannost i praca nasza buła sprawedlywa i newynna, bez obrazy Boha, i krywdy blyžnych, bez zanedbanyia Naboženstwa i innyh powynnosty Chrystyańskich.

2° Jak inohda tyi rybaki od Jsusa do Apostolstwa, tak my Chrystyane wsi iestesmy w Tayny ily Sakramenti Kreszczenya do wiri i nauki Chrystowoy powołanyi, hdeśmy takze obitowaly, podług zapowidey Božyich zyty; pamiataymož lubyi Chrystyane na tuju naszu obitnyciu, i žyimo wszehda, iak nam Ewanhelyie i Nauka Chrystowa zapowidaiet.

3° Slyszałyśmo w nynisznom Ewanhelyi, že tyi czetyri rybaki wsia swoia ostawlsze nawet i Otca swoieho, iszły so Jsusom i buły ieho uczenykami, chodiaszcze po mistach i selach, i propowidaiuszcze Ewanhelyie i Nauku Chrystowu. — Lubyi Chrystyane, Hospod Boh teper od nas toho ne wymahaiet, abyśmy naszyi domy i naszyi dila ostawily, i tym sposobom staly sia ieho uczenykamy; nyini iest dla nas daleko latwiysze buty uczenykom Jsusa Chrysta, iak dawniysze buło u drewnych ily perwszych Chrystyan; Hospod Boh od nas wymohaiet tokmo, abyśmo podług zapowidey Božyich, podług wiry i nauki Chrystowoy každy na swoim misicy i pry swoim dili zhytie nasze prowadyly. Jednakze z toho, že tyi czetyry rybaki wsia ostawlsze poyszly za Jsusom, maiemo sia dla nas nauczyty, iak my takozde musymo buty poslusny, kohda nas hrisznych Hospod Boh czerez myłoserdyie swoje do pokaianyia i poprawy zhytyia iakym sposobom wzywaiet: tak czasom wozywaiet nas czerez slabost, czerez nahluju smert naszych znaiomyh, czerez nauki, kotoryi nam Duchownyi uczyteli w Cerkwi opowidaiut, czerez innyh dobryh ludey, kotoryi dobroie i chrystyanskoie zhytie prowadiet.

a) Czelowik niiaki zabuwszy o Bozi, staraie sia tylko, aby maw szczo isty i pyty i w krasnych odeždach chodyty, na duszu zaś swoiu zapomniw; naraz zsyłaiet na neho Boh neduch iaki ily slabost; tohda nedužny ležaczy sebi myslyt: szczo meni pomohut nyini iadenyie, pytyie i krasnyia odeždy, kohda bym ia teper musiw umeraty, iak po smerty na druhim switi pred naysprawedlywszym Sudyem pokazu sia — tohda sebi w swoiey mysly postanowlaiet: Day mi Bože zhytie i zdrowie, budu ia rozumniyszy i naybardziej o moiu duszu staraty sia. — Hospod Boh prywernuw ieho do zdorowia, i on od toho wre mene buw dobry Chrystyanyn. Uwažayte lubyi Chrystyane, iak toy czelowik buw poslusny kohda ieho Boh do pokaianyia wozwaw.

b) Inny czelownik młody prowadyt rozpustnoie żytyie z newistamy i pokładaiet na lubodiystwiiach swoje szczastie; sam on poznaiet, że to ne iest dobro i że on hriszyt, ale mysłyt sebi: ia ieszcze młody czelownik, czas maiu do pokaiiania. Kohda budu stariyszy, nawernusia do Boha, i perestanu takowyi dila lubodiynyi robity. — Na raz umyraiет ieho Towarysz młody czelownik, kotory takozde w lubodiystwiiach żytyie swoje prowadyw. — Toy pryppadok bardzo ieho prestraszyw i pomyslyw sebi: Takozde i ia mohu nahle umerty, a potom szczo sia zo mnoiu po smerty na strasznym sudi stane. — Od toho wremene nawertaiет sia do Boha i zaczynaiет poprawu żytyia swojeho.

Tym sposobom wzywaiет nas czasto Hospod Boh czerez swoje myloserdyie do pokaiiania i poprawy żytyia naszeho, do dobrodijanyia i Naboženstwa; tohda musymo buty posłusznyi i vse, choć by nym buło naymilsze, kohda sia woli i zapowidem Bozym sprotywłaiет, ostawyty, iak dneś maiemo pryklad w rybakach, kotoryi wsia swoia domasznyia nawet i Otca swojeho opustyły i stały sia Uczynekami Jsusa Chrysta.

Jednakowoż Lubyi Chrystyane, ne możemo oczekiwaty, dondeże nas Hospod Boh czerez iaki pryppadek, słabost albo iakuiu nepryhodu do poprawy naszeho żytyia nawernet, poneże ne každy czelownik możet sia nadiiaty toi błaohodaty u Boha, a potomu wira nasza i nauka Chrystowa nauczaiет nas, abyśmy dobre i po Chrystyansku żyły, a kohda kto sohriszyt, aby sia do Boha czerez poprawu dawnoho żytyia swojeho nawernuw.

Dondeże maiemo czas, nezanedbuymoż łaski i błaohodaty Bożey do pokajanyia nas wzywaiuszczyia, prowadmo syie doczesnoie żytyie nasze w boiazny i strachu Bożom; obawiyamo sia, aby nam Chrystos na strasznym sudi ne wymowyw: „wzywaiem was do moho Ewanheliia i nauki moiey, a wy o toie ne dbałyste, dawaiem wam razlycznyia łaski i błaohodaty, a wy onyie ne pryymowalyste; hłaohłah wam do Serdca waszeho czerez uczyteley duchownych, a wy tych ne słuchalyste; pozwalaiem wam pryimowaty Tayny Pokuty i Eucharystyi, a wy buduczy nesposobnyi, nedostoyno i nehodno tyie pryimowalyste, dla toho wy samy iesteste pryczyną zhuby dusz waszych.“

Lubyi Chrystyane, powstańmo teper do szczoeroho pokajanyia za hrichy naszymi z skutecznym i kripkim postanowleniyem poprawy żytyia. Żyimo toie doczesnoie żytyie nasze podłuh nauki i zapowidey Chrystowych w dobrych uczynkach, abysmy potom doczesnom żytyi do wicznoho spasenia wozwanyi były i tam so zwawszym nas Spasitelom naszym Jsus Chrystom w radosty bezkonecznoy w Carstwi Nebesnom na wiki żyły. Amin.

IV. Лист еп. Ів. Снігурського до монастиря Ч. С. В. В. в Супраслї.¹⁾

(Illustrissime — *перечеркн.*) Reverendissime Domine D^{no} Frater in Xto colendissime!

(Zostając pod innym Rządem niemamy żadnych pomiędzy sobą związków, wyjąwszy Vinculum Charitatis. — *Перечеркн.*)

Monastér Supraślski, od początku jego powstania zamieszkaný pobożnymi i uczonymi Mężami, z wielu względów przyczynił się Drukarnią swoją do z bogacenia naszej Literatury Ruskiej. — My zaś mieszkając u podnóża Karpatów, ile tyle życzylibyśmy sobie przynajmniej mieć dokładną wiadomość o tem, co każdego Rusina interessować powinno. — Dowiedziawszy się z Keppena Листы Литературные, że klasztor Przewiełbnych Ojców Bazyljanów posiada w Bibliotece swojej Manuskrypt z Wieku XI zawierający w sobie Mowy S. Jana Złotoustego i S. Epifaniasza — postanowiłem sobie, chociaż nie jest mi Osoba JWP. Dobrodzieja ani Imię znane, prosić Go najsamprzód, jakim sposobem możnaby z tego Manuskryptu wypisać następujące Mowy:

1) **Г. О. Н. Іоанна Златоустаго слово на вервницѣ:** zaczyna się: **Отъ чудесъ къ чудесемъ etc.**

2) **Г. О. Н. Іоанна Златоустаго слово къ Ев. четвертокъ о придани Юды и о пастцѣ etc.**

Мала нѣжда днѣсь etc.

3) **Г. О. Н. Єпифанїа слово о погребенїи тѣлесе Господа нашего Іса Х҃а,** zaczyna się: **Что се днѣсь мѣлчанїе много etc.**

Jeżeliby zaś JWP. Dobrodziej raczył przyjąć na siebie ten przykry obowiązek postarać się o pisarza i o Manuskrypt, z którego mógłby pisarz pisać, a rozumi się, że słowo w słowo, litera w literę, punkt w punkt, linija w liniję, tak żeby mogło być fac simile. — Co się zaś tyczy pisarza i wszystkich expensy, któreby JWP. Dobr. przy tem podniósł, za najpierwszem doniesieniem, gdzie i komu wypłacić, lub do Supraśla przysłać jak najmilej rozkażę. — Znany mi wprawdzie jest Wielmożny X. Kanonik Szymański, Professor przy Akademii Warszaw-

¹⁾ Є се брудіюй писаний рукою о. Йос. Левицького. Концепт адресовання такий: (Jaśnie Wielmożnemu — *перечеркн.*) Najprzewiełbniejszemu I. Xiędzu N. N. Przełożonemu (Plen. iit.) Klasztoru Supraslskiego (w Państwie Rosyjskiem — *перечеркн.*) Przewiełbnych Ojców Bazyljanów. — Białystok — w Supraslu w (Rossyi — *перечеркн.*) Litwie. Ex offo“. Над сим в горі: „Ab Ordinariatu Gr. Cath. Premisliensi“. З лівого боку: „przez (Kraków, Warszawę, Lublin, Białystok Suprasl — *перечеркн.*) Jarosław, Sieniawa, Zamość, Lublin, Białystok.“ Поправки, як в адресованню, так і в листі, роблені рукою еп. Снігурського.

skiej, jako też i wielu innych w Diecezyi Chełmskiej, jednakże jako oddalonych nie chciałbym tym komisseem zatrudniać, — osobliwie zaś W. X. Kanonik Michał Bobrowski we Wilnie. — Racz też JWP. Dobr. przyczynić się do rozszerzenia się Literatury Ruskiej, albowiem wspomniane kazania mają się konferować s tłumaczeniem glagolickiem pochodzącem z Illiryi. Na wszelki wypadek oczekuję łaskawej odpowiedzi, bo jeżeliby od JWP. Dobr. w przeciągu Miesiąca nie otrzymał odpowiedzi, to musiałbym pośrednictwa najprędzej X. Kanonika Bobrowskiego lub X. Szymańskiego użyć, którym to jako oddalonym od miejsca wiele sprawiłoby fatygi.

Przy tej sposobności życzyłbym sobie powziąć wiadomość o stanie Monastera Supraslskiego, w której Diecezyi się znajduje i jak liczny w Duchowieństwo.

Polecając mnie szacownej łasce i przyjaźni, proszę przyjąć wyrazy wysokiego szacunku, s którym zawsze jestem (Illustrissimi ac — *перечерки.*) R-mae D-nationis Vestrae...

W Galicyi dnia 9° Lutego 1832.
W Przemyślu 28. Stycznia

V. Лист. В. Копитара до Конст. Слотвінського.

Wien 14 May 1832.
expedii 16.¹⁾

Beszter Freund u. College! Ihre interessanten Bücher vom 8. d. M. habe ich heute erhalten; aber sie waren schon gestern (Sonntags) auf meinem Amtsbureau, also binnen fünf Tage angekommen. Es ist tröstlich zu sehen, wie schnell doch unsere Ordinari nun geht. Anderseits förmlich thut es mir sehr leid zu sehen, dasz Sie Verdrusz haben. Und da wir hier in camera caritatis sprechen, so erlauben Sie mir als einem Horazischen *liber amicus* Ihrem *consilium proprium* nach meiner Erfahrung an die Hand zu gehen.

Tak poprawiono w cenzurze würde auch hier nicht angehen, und wird selbst in Sachsen nicht länger mehr dauern. Auszer dem dasz diesz Scandal gibt, schadet ja so eine Bemerkung dem Artikel selbst.²⁾ Uebrigens kann der Censor Sie ja doch nicht zwingen seine vielleicht oberflächliche poprawa zu adoptiren, wenn Sie eine bes-

¹⁾ Почтова печатка на коверті має дату: Wien, 21 May 1832. Адресованне є таке: Sr Hochwohlgeboren Herrn Constantin Slotwinski Ritter, Director der Ossolinskischen Bibliothek in Lemberg.

²⁾ Weil man dadurch seine Untreueheit denunciirt! und das Publicum dann immer mehr vorraussetzt, als wirklich ist.

sere vorschlagen, die Euch beiden genug thue. Ihr Wappen und die Polska sind ja im Grunde auch nicht wesentlich bei der Zeitschrift. In bewegten Zeiten musz der Patriot doppelt klug sein. Stultum est disceptare cum potentiore, aut scribere in eum, qui potest proscribere.¹⁾ Statt sub Duplicato könnten Sie ja das Journal im Bürsten-Abdruck blattweise censuriren lassen. Aber freilich ist diesz eine Begünstigung, die der Wohlgelittene leicht, der Störrische aber schwer erhält. Die Geschenke, die der Bibliothek gemacht werden, würden am schnellsten erledigt, wenn Sie sie in natura auf der Revision brevi manu durchsehen lieszen. Aus den Titeln kann der Censor freilich das wenigste errathen. Ein directes Einsenden Ihrer MS hieher würde nur über Aerger machen, da man vielleicht wieder Bericht von dort einholen, oder gar das Ganze der Provinzialbehörde anheimstellen würde, Sie also nur noch mehr gereizte Gegner zu Richtern bekämen! Nur in via recursus mittels des Gubernii würde die Sache hier entschieden, aber vielleicht auch erst nach vernommener erster Instanz. — So dasz Sie am beszten thäten, entweder die bisher mala mente gereizte Censur oder Censor? zu versöhnen, oder im schlimmsten Fall justis de causis einen anderen Censor zu erwirken suchten und hauptsächlich mit jedem derselben persöhnlich auf gutem und freundschaftlichen Fusz stünden. — Es versteht sich, dasz man sich unter den gegenwärtigen Umständen aller Politik und Anspielungen enthalten musz. In Galizien müssen die Polen sich hüten, da Sie ja auch die Russinen schonen müssen. Vale et boni consule dicta libere sed amice.

Nota manus unterschrieb sich unser Nuncius unter Joseph II, Garampi. Kann aber auch schreiben Ihr *Kopitar*.

P. S. Was ist mit der Bibliothek in Pulawy geschehen? Ist sie gerettet worden?

VI. Лист В. Копітара до еп. Ів. Снігурського.

Monsignore! Da mein fragmentum glagoliticum von 24 Seiten à 40 Zeilen, cum brevi grammatica et lexico et praefatione de fatis lit. slav. vet. an 10—12, Bogen schon im Drucke dem Ende sich nähert und ich gerne auf irgend eine Art Ihrer Güte für meinen Codex und der fehlgeschlagenen [non tua, sed aliorum culpa] Sendung nach Supraśl zu gedenken Wünsche, so bitte ich eher, Tua potius quam

¹⁾ Чужою рукою підчеркнено в оригіналі червоно. Все инше друковане в розстріл у сім і в инших листах підчеркнено Копітаром.

mea causa, um einen Wink hierüber, in wie weit ich der ganze Sache etwa erwähnen darf, ohne Eu. bischöfl. Gnaden (quod absit) zu compromittiren!

Domherr Ławrowski kennt sicher den in Köppens [литерат. — перечеркнено] бібліографическіе листы N° 14 u. 36, A. 1825 von unserm Mich. Bobrowski aus Wilna beschriebenen Supraśler Codex sec. XI., aus welchem ich die auch in meinem glagolitischen fragment ejusdem seculi befindlichen drey Predigten:

- 1) Chrysostomi на връвнищѣ : anfängend : отъ чюдесѣхъ къ чюдесемѣхъ
 - 2) „ in Judam „ : малла ноужда днесѣ.
 - 3) Eriphanii in sepulturam „ : что се днесѣ безмалѣе
- getreu abgeschrieben wünschte.

Ich hatte darüber an Vostokow in Petersburg, dann später Bobrowski selbst, item an Prof. Maciejowski in Warschau geschrieben. Endlich klagte ich auch dem Hofkaplan Lewicki mein Unglück, und wie ward ich überrascht, als er mir ganz unverhofft schrieb, Ill-mus et R-mus hätten einen eigenen Basilianer mit Pasz an Ort und Stelle nach Supraśl selbst geschickt, um die Predigten questionis abzuschreiben!

Nach einigen Wochen erhielt ich die weitere Nachricht, rediisse illum feliciter, et mihi proxime missum iri apographum. Ich antwortete, man solle mich nur gleich mit der ersten Abschrift beglücken, ne forte apographum ex apographo factum, ut solet fieri, novis scateret erroribus. Ich erhielt das Original-Apographum, vom Bischof Leon Jaworowski bescheinigt. Was ist es aber? Abschrift eines anderen, ganz jungen Codex, wo nicht gar aus einem gedruckten Buche!

Auf meine Verwunderung antwortete mir der Sch...¹⁾ Lewicki, es sey schon das rechte, ich solle es auf sein Wort glauben! Quid tu ad hoc, Ill-me et R-me? Dic ipse, qua ratione gratum meum de tua egregia et generosa voluntate animum possim testari, quin tibi noceam aut hic aut ibi, tibi aut tuis amicis. Video enim Lewickium esse nimis levem, et a te ipso cupiam de rebus et beneficiis tuis edoceri.

Vale et favere perge gratissimo cultori tuarum virtutum *Bartholomeo Kopitar*.

Vindob. 30. Jul. 1834.

Долучена до листу записки В. Копитара.

1) In Köppen's russischen Bibliografischeskie listy, Jahr 1825, N° 14 et iterum N° 36 wird ein altslawischer, im Kloster Supraśl bei Bialystok entdeckter Codex vom Prof. und Canonicus Mich. Bobrowski von Wilna beschrieben.

¹⁾ Слово печитке.

2) Dieser Codex ist auf Pergament, nach Wostokow's Urtheil sec. XI., und enthält Leben der Heiligen und Predigten von Chrysostomus u. a.

3) Der Unterzeichnete wünschte daraus in nicht eben kalligraphisch, aber doch orthographisch genauer Abschrift [non facsimile, sed eadem orthographiâ, etiamsi differat a correctâ hodiernâ] folgende drey Predigten, um sie mit einem andern eben so alten glagolitischen Codex und Text derselben vergleichen zu können:

I. **Г.** Оѣдѣ нашего іѡанна златоуѡстаго слово на врьбьницѣхъ:

Anfang: **ОТЪ ЧОУДЕСЪ КЪ ЧОУДЕСЕМЪ**, wie im Original: *ἐκ θαυμάτων ἐπὶ θάρματα*.

II., ejusdem слово къ с. четврѣтъкъ о прѣдани іюдѣи etc.:

Anfang: **МАЛА НОУЖДА ДНЕСЪ — ὀλίγα ἀνάγκη σήμερον**.

III. **Г.** **Επιφάνια** слово о погребени тѣлесе гѣна etc.:

Anfang: **ЧТО СЕ ДНЕСЪ МАЪЧАНІЕ МНОГО НА ЗЕМИ — im Original: τί τοῦτο; σιγή πολλή σήμερον** etc. *B. Kopitar, 28. Jul. 1834.*

Scripserat Lewicki, missum esse expressim ad describendum in loco Supraśl codicem D-num Basilium Telesnicki, et miserant mihi apographum cum testimonio Episcopi Leonis Jaworowski, sed erat hoc apographum codicis alius longe recentioris, aut vel libri impressi. Sic res haec generosa frustra fuit.

VII. Лист. ен. Ів. Снігурьского до В. Копитара.¹⁾

Amice! Ihren schätzbaren Brief vom 30. Juli l. J. erhielt ich auf dem Lande, deszwegen habe mich mit der Antwort verspätet²⁾.

Indem ich für Ihre gütige Erinnerung meinen herzlichsten Dank abstatte, musz ich offenherzig gestehen, dasz mit paar Gulden, die man [auf — **перечеркн.**] zur Reise nach Supraśl gegeben hat, nichts litterarisch Verdienstliches erreichen kann; ex ratione hac et aliis motivis alioquin Tibi notis hic et ibi opinor non esse consultum mentionem mei facere; es ist genug von Ihrer unternommenen aber fehlgeschlagenen Mühe den Codex aus Supraśl zu erhalten [Melden — **перечеркн.**] im Allgemeinen zu erwähnen. Die Ursache, warum wir das Original-Apographum nicht erhalten konnten, mag vielleicht seyn, dasz in Supraśl selbst der Codex quaestionis nicht vorhanden ist;

¹⁾ Бруліон писаний Снігурьским на четвертій чистой сторінці Копитароваго листу, з перечеркуваннями і поправками.

²⁾ В Gestionsprotokoll des r. g. Ordinariats zu Przemysl записано справді аж 19. септя 1834 р.: „Kopitar custos Bibl. aulicae instat antiquum codicem in Supraśl reperibilem describi facere. [Resp. datum epistolariter 24 Augusti].“

denn ich kann mir anders nicht erklären, auch nicht denken, dasz der Bischof Jaworowski diesen Codex, wenn er in Suprasl gewesen wäre, vor uns verheimlicht und ein anderes Manuscript unterschoben hätte; entweder ist er verschwunden, oder war nicht vorhanden. Quidquid sit, unseren Zweck haben wir nicht erreicht; fors tempora et adjuncta magis favebunt. Indessen wiederhohle ich meine Bitte offenherzig und sincere, in dem von Ihnen herauszugebenden Werke keine Erwähnung meines Namens zu machen, aus den Tibi alioquin bekannten Gründen und Rücksichten.

Vale et fave addictissimo tuo amico...

Przemysl, den 24-ten August 834.

Expediit 25^a Augusti 1834.

VIII. Лист В. Копитара до єп. Ів. Снігурського.¹⁾

Reverendissime et Illustrissime Domine! Summas ex animo ago gratias de codice Suprasl. Fiat in hac omni re Tua voluntas sapientissima. Sed ut aliquid tamen possim dicere me vobis debere, fac persuadens Canonico Ławrowski, ut mihi, quod illum scio habere, apographum Synaxarii e codice Ostromiriano a. 1057, aut commodet ad describendum, aut ipse pro me, meoque sumptu, curet diligenter et accurate describi. Quodcumque ab illo impetraveris, sive commodationem sive aliud apographum, fac ad me meo sumptu per Briefpost quantocius mitti, ut adhuc in propediem prodituris meis glagoliticis possim uti et laudare etc.

Vale et favere perge festinantissimo Kopitario.

23. Sept. 1834²⁾.

IX. Лист єп. Ів. Снігурського до В. Копитара.³⁾

Dilectissime! Ad pergratas litteras Tuas d. d. 23. Septembris a. curr.⁴⁾ nunc primum responsum mitto ex ratione, quod Canonicus

¹⁾ Адресованне є такє: A Monseigneur Monseigneur Jean Snigurski Evêque grec-catholique, Docteur en Théologie etc. à Przemysl en Galicie.

²⁾ В дневнику Копитара до сього листу моглаб відносити ся лиш дата 27. вересня 1834. Одначе тому, що Копитар цифри 3 і 7 писав дуже подібно, я читаю дату так, як прочитав єп. Снігурський. Він же мав у руках также дату поштової штампілії.

³⁾ Бруліон писаний Снігурським на третій чистій сторінці Копитарового листу.

⁴⁾ В Gestionsprotokoll записано вже 2 жовтня 1834 р.: „Kopitar custos bibl. instat a canonico Ławrowski apographum Synaxarii e codice Ostromiriano sibi transmitti. [Resp. datum epistolariter 22. Novem.].

Lawrowski manuscriptum, de quo agebatur, alicui suorum extra Premisliam commodaverit, et post repetitas adursiones non pridem illud receperit. Ast spes et voluntas Tibi mea exigua officia praestare posse me fefellit, quum non illud a Te indigitatum sed longe aliud Manuscriptum compertum est. Etenim in litteris Tuis citaveras Synaxarium e codice Ostromiriano; jam vero Manuscriptum apud Canonicum Lawrowski reperibile titulum prae se fert: **СѢКОРЬНИКЪ ЦЕРКЪОВНИИ НАЧИНАЕТЪ СЯ ОТЪ МѢЦА СЕНТАВРА ДО МѢЦА АВГУСТА РЕКОМАМО ЗАРЕКА**, 5 folia in 4° et conti net Calendarium Sanctorum. A describendo hoc Manuscripto, quum illud forsitan ad scopum Tuum haud spectet, supersedebam; quodsi vero illud descriptum haberi exoptares, omnino votis Tuis satisfacere conabor.

Vale et fave devinctissimo Tuo...

Premisliae, die 22^a 9-bris 1834.

X. Лист В. Копитара до еп. Іс. Снігурського.¹⁾

Reverendissime et Illustrissime Domine, *Ἀγιώτατε!* Noli vereri, Vir dignissime, ne tuam in me benignitatem minus agnoscam aut sentiam. Hoc tantum Te rogo ne amplius franco des ad me literas. Semper portoria pro illis inter gratissimas mihi expensas numerabo. Sed quem citas **СѢКОРЬНИКЪ** est idem ipsum Synaxarium quod velim conferre cum aliis. Putemque minima et vestra et mea molestia me posse a Te Tuisque bearī, si placeret, sicut aliis peregre fecistis, ita et mihi apographon illud commodare ad 14 dies. Quid si illud per Eilwagen bene involutum huc ad me [k. k. Hofbibliothek — custos K. in Wien] mitteretis? Describerem ipse et remitterem sanum salvum post 14 dies²⁾.

Ipo hoc die etiam rescribo ad Kōppenium reversum e Krimēa Petropolim, ibique denuo journalistam futurum.

Si forte nondum habes hic a me editum psalt. polon. Hedwigis et illius aviae Elisabethae 1300—1370, sum tibus [ex parte tan-

¹⁾ Сей лист не датований. Із дневника Копитара, де його листи до Снігурського, хоч не всі, записувані, виходить, що се лист із 3. грудня 1834 р. Вказує на се й подана дальше записка Снігурського на Копитарові листі, зроблена дня 10. грудня 1834. р.

²⁾ На третій чистій сторінці сього листу записано власною рукою Снігурського: „NB. Manuscriptum a D^o custode Lawrowski sub die 10^a Decembris 1834 erga Reversales pro duobus mensibus mutuo acceptum atque eadem die per Eilwagen Viennam pro D^o Kopitar erga restitutionem expeditum.

tum] sordidissimi et inhonestissimi Polaci D. B., dic et mittam una cum mea specie facti ex ultimo vol. der Wiener Jahrbücher.

Spero gramm. russiniam parochi Luzinski (ni fallor in nomine) fore *κρικικωτέρα*, quam est Levickii qui est nimis *ἄλογος* [i. e. unlogisch, nec scit resistere illecebris linguae ecclesiasticae). Vale et favere perge Tuissimo *Kopitaro*.

XI. *Лист В. Копитара до еп. Ів. Снігурського.*

Ill-me et Rev-me Domine! Remitto cum gratiarum actione Vostokoviana omnia, a doctissimo D-no Can. Tuâ intercessione meae fidei commissa.

Rogo adjuves apud illum. preces meas, ut liceat edere cum proximis meis glagoliticis¹⁾.

Sed quid vobis videtur de inconstantia nimis delicatuli primatis vestri? Equidem non possum quin mirer. Sed gaudeat vicinus Vester Michael Korczyński, cui sic in somno oblingit primatus.

Vale et favere perge Vesterrimo *Kopitaro*.

23. Jan. 1835.

XII. *Лист В. Копитара до еп. Ів. Снігурського.*

Illustrissime et R-me Praesul! Accepi hodie scriptas Kal. febr. ad me literas clientis (ut video) Tui Jos. Łoziński. Petit a me, ut sibi pro perficienda sua gramm. russicâ submittam opuscula quae sibi desint. Et facerem sane lubentissime, si haberem; sed illis, quae petit, careo ipse; alia, quae habeo nec ille petit, puto et illum habere, qualis est e. g. Paulowski etc.

Ne igitur per ambages quaerat amplius, scito rediisse Petropolin e Taurica Collegiorum consiliarium Petrum v. Köppen, quem non dubito et Tibi et R-mo Can. Ławrowski notum esse et favere. Ab illo ipse habeo pauca, quae eousque prodierant, et vos via recta et pecunia modica poteritis habere *изъ* Pitera modo illum salutaveritis. Sic, rogo, edoce et instrue sis optimae spei parochum Joseph. Łozinski. Quoad Vukiana, vix ille opus habet; nam quoad principia Vukiana omnes periti consentimus, sed vobis lacte ecclesiasticae linguae nutritis, sicut et Graecis, et initio litteraturae italicae etiam fuit Italis, vix est possibile abstinere a macaronismo.

¹⁾ На другій сторінці цього листу записано власною рукою Снігурського: „Nota. Epistolam a Kopitaro adnexam una cum retro-misso ab eodem Manuscripto Vostokoviano resignavi ad manus D-o Archidiacono Ławrowski die 28^a Januarii 1835“.

Meum responsum ad curiam metropolitae Carlovicensis credo me Tiqi missime. Nunc nec ipse habeo copiam. Inest primis voll. der Wiener Jahrbücher.

23. Jan. remisi per recommandirtes Schreiben à Votre adresse Calendarium Ostromirianum et petii publicandi [meo sumtu] licentiam.

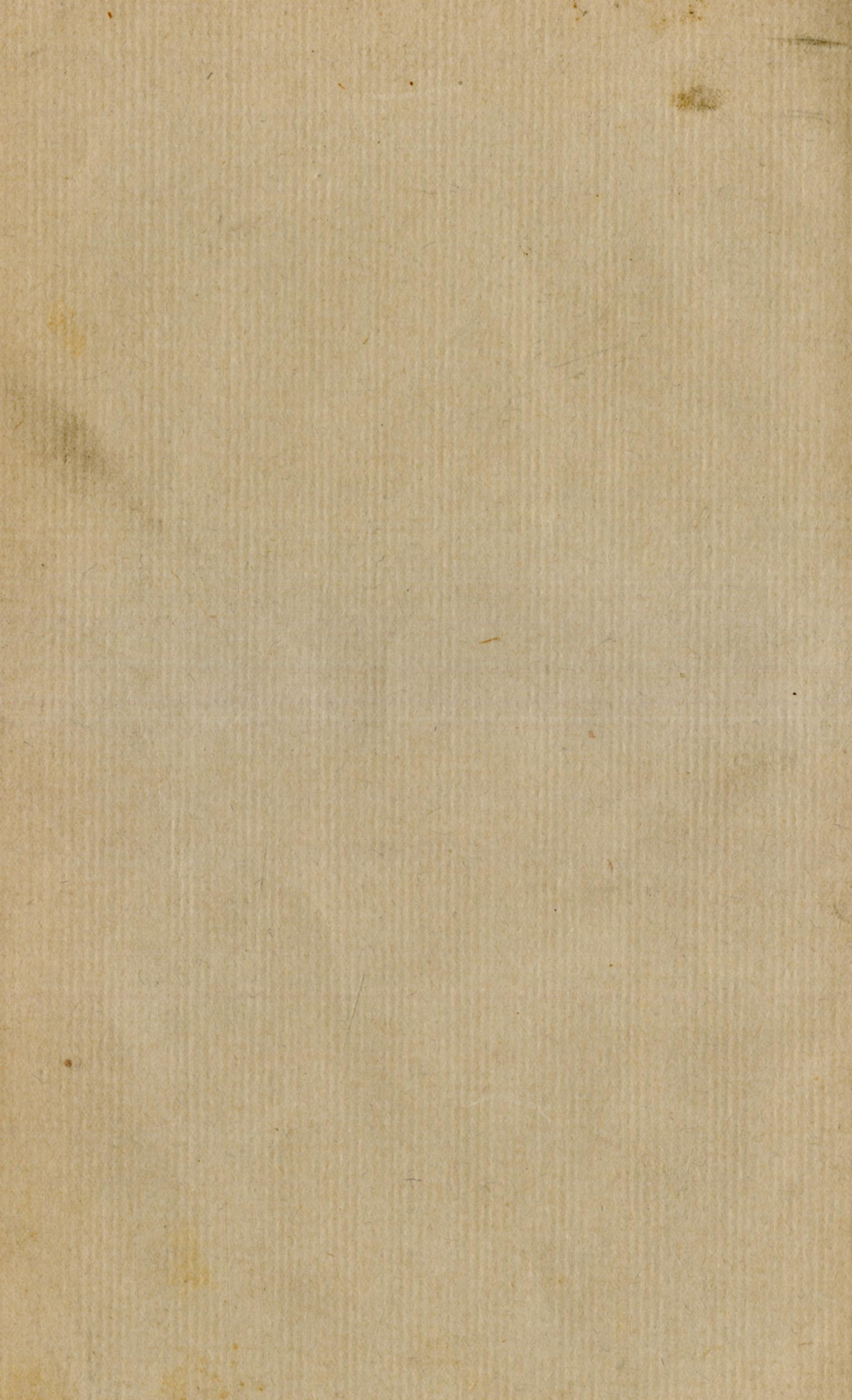
Spero vos non negaturos illi locum inter alia Slavica antiquissima quae nunc imprimo. Sed bis dat qui cito dat.

Notis Borkovii stultitiam, qui mihi, quod alius axpetiisset, negavit societatem editionis, quam f. 250 tantum suae pecuniae, ex apographo donato cum facsimili, cura etiam mea diligenti sed gratuita, stultissime suam unius velit haberi. Et non videt quam mala et stulta sint omnia quae solus fecit, nempe titulus Margaretham venditans pro Polonabus Elisabetha et Maria et Lindemum supplens lexicon vocum monstrosarum, ut sunt zažglać, ome-rzalić, san (się) pro usque quaque etc. Non Te poenitebit, spero, portorium meae reclamationis, quam si Te pigeat, poteris porro dare Michaeli primati in herbis. Videte quid possit esse вѣрны, quam solam vocem non intelligo, nisi fuerit крѣпны? quamquam speciosus deberet esse. Sed de gustibus non est disputandum.

Valete et favete vesterrimo *Kopitario*.

10. Febr. 1835.

Рис. Египетска
AM. V. P. G. P.

111

20030 ✓

III
H-131495

